

AR ŽINAI, KAD...

PALANGOS KURORTO
ISTORIJS FRAGMENTAI

PARENGĖ STASYS PERMINAS

▼ XVII a. Palanga buvo karališkojo stalo ūkis, vėliau performuotas į tenutinę seniūniją. Nuo 1775 m. ji priklausė vyskupui Ignotui Masalskiui, vėliau – jo dukterėčiai, ištekėjusiai už Vincento Potockio, vėliau – už Ksavero Niesiolovskio, iš kurio 1824 m. Palangą nusipirko Mykolas Tiškevičius. 1839 m. dvarą paveldėjo jo sūnus Juozapas. Jis anksti mirė. Po jo Palangos savininku tapo jo anūkas, taip pat Juozapas Tiškevičius, vedęs Sofiją Horvataitę. Jam 1891 m. mirus, Palangos šeimininku tapo Feliksas Tiškevičius. 1893 m. rugpjūčio 15 d. jis vedė Antaniną Korzbok-Łąck, jauniausią majorato savininko Władysława Korzbok-Łąckio, Lenkijoje turinčio Posadovo dvarą, dukterį.

▼ Yra pagrindo manyti, kad mūriniai Palangos dvaro rūmai pradėti projektuoti 1895 m. (seniausi išlikę F. H. Schwechteno Palangos rūmų projektai datuojami 1896 m. sausio ar vasario mėnesio pradžia, tačiau tai jau įgyvendinimo versijos projektai, prieš kuriuos neabejotinai ėjo eskizų ir rūmų formos bei plano derinimo su užsakovais darbai. Tyrinėtojai nurodo, kad F. H. Schwechtenas Palangos rūmų projektą į savo svarbiausių darbų sąrašą įrašė būtent prie 1895 m. datos, vadinasi, kaip tik tais metais jis atliko pagrindinius kūrybinius darbus. Terasos projektų datavimas leidžia spėti, kad 1897 m. rūmų statyba jau ėjo į pabaigą ir, galimas daiktas, tų pačių metų pabaigoje juose jau buvo galima gyventi. Nieko nėra žinoma apie tai, ar rūmų architektas F. H. Schwechtenas lankėsi Palangoje, tik tai žinoma, kad statybą prižiūrėjo statybininkas iš Memelio, vardu Werneris.

▼ XIX a. pab. F. H. Schwechtenas buvo aukštai vertinamas architektas, jau suprojektavęs ir Berlyne pastatęs Anhalter Bah-

nhof, bet dar nepradėjęs dirbti prie karališkųjų rūmų Poznanėje projektų, rūmų, skirtų kaiserui Vilhelmui II, kurie lenkų buvo nekenčiami. F. H. Schwechtenas pirmiausiai yra žinomas dėl savo vėlesnių darbų – puikios sakralinės ir pramoninės architektūros, taip pat efektingų projektų, suprojektuotų ir įgyvendintų kaiserio užsakytu. Rūmų ir vilų jis pastatė palyginti nedaug, bet beveik be išimties tai buvo labai vykę sprendimai, kaip pavyzdį galima būtų nurodyti iki šiol išlikusius Heinzlų rūmus Łagiewnikuose, esančiuose netoli Lodzės. Tiškevičių rūmus Palangoje, be jokios abejonės, irgi galima laikyti itin vykusiu projektu, atskleidžiančiu architekto išradingumą sprendžiant sudėtingas užduotis.

▼ 1907 m. Palangos grafai Tiškevičiai nusprendė prie rūmų pristatyti koplyčią, kurią suprojektavo taip pat F. H. Schwechtenas. Jam buvo užsakyta parengti ir Palangos Tiškevičių rūmų išplėtimo projektą. Darbas buvo atliktas, tačiau projekto Tiškevičiai neįgyvendino.

▼ 1896 m. įsteigtą Palangos progimnaziją reorganizavus į gimnaziją, ji veikė miesto istorinėje dalyje, toje vietoje, kur dabar yra Palangos paštas. Gimnazija per 1938 m. gaisrą sudegė.

▼ Grafitė Marija Tiškevičiūtė savo laiku garsėjo ne tik grožiu, bet ir išsilavinimu, turtais. Jai po grafo Juozapo Tiškevičiaus mirties atiteko didelė dalis tuo metu gražiausių Palangos vilų – „Anapolis“, „Baltija“, „Jūros akis“, „Komoda“, „Romeo“ ir „Džiuljeta“, taip pat fachverkinio stiliaus vilos. Marija bendravo su daugelio ano meto Lietuvos šviesuolių, tarp jų ir poetais Maironiu, Adomu Mickevičium. Maironis savo vienintelę lenkų kalba parašytą poemą „Znad Biruty“ dedikavo Marijai Tiškevičiūtei. Jo poemos herojės Celinos prototipas buvo grafitė Marija Tiškevičiūtė.

▼ 1869 m. Palangos klebono Konstantino Steponavičiaus rūpesčiu ant Birutės kalno buvo pastatyta katalikiška šventykla, kurią suprojektavo prūsų statybininkas iš Memelio Karlas Mayeris. 1925 m. išleistoje knygoje „Palangos kraštas“ randame ir dedikaciją šiam klebonui: „Koplicze ta stojos par proces ir rūpesnius kunega Konstantina Stapanavicziaus Palangos klebona, kuris isz tu rupesniu nutrotije svejkatą ir prisikiele ing viecznaszę amžiną metuose 1870 mienese Gegužies 8 dieno“.

▼ Palangos bažnyčios marmuro dirbiniai – vieni meniškiausių Lietuvoje. Iš kur jie čia? Žinoma, kad balto marmuro altoriai,

Palangos grafų Tiškevičių herbas. Nuotrauka iš redakcijos archyvo

baliustrada ir sakykla pagaminti Tulūzoje (Prancūzijos pietūs). Gaminant juos, būta nesusipratimų. Pasakojama, kad 1904 m., įpusėjus naujosios Palangos katalikų bažnyčios statybai, buvo susitarta su J. Monna, kad jis pagamins du Palangos bažnyčios šoninius altorius, sakyklą ir presbiterijos baliustradą. Per derybas J. Monna už gaminius paprašė 5 000 rb. Klebonas J. Šniukšta tiek pinigų neturėjo ir paprašė vienu trečdaliu kainą sumažinti. J. Monna jo prašymą suprato kitaip – pamanė, kad reikia padaryti altorius trečdaliu mažesnius, negu buvo taręsi. Taigi tokius ir padarė – už 3 711 rb. Kai altoriai buvo atvežti ir 1907 m. pastatyti, kunigas J. Šniukšta suprato, kas įvyko ir pasakė: „Šie altoriai tik koplyčiai, bet ne šiai bažnyčiai“. Anot specialistų, tai ne itin pastebima, nes šoniniai altoriai su baliustrada, sakykla sudaro vieną visumą. Pirmojo Palangos bažnyčiai Prancūzijoje padaryto pagrindinio altoriaus nespėta išvežti – karo metais jis buvo sunaikintas kartu su dirbtuvėmis. Po karo Prancūzijoje padarytas kitas marmurinis altorius, kuris dabar puošia bažnyčios presbiteriją.

▼ Netoli Palangos tilto į jūrą jau keletą metų deginama ir nesudeginama, griauinama ir nenugriaunama „Komodos“ vila grafų Tiškevičių laikais buvo skirta Aleksandrui Tiškevičiui. Spėjama, kad ją suprojektavo garsus architektas Leandras Marconis.

▼ Prie Meilės alėjos esanti Baltoji vila buvo pastatyta Palangos grafui Mykolui Oginskiui. Nepriklausomos Lietuvos metais čia buvo Lietuvos prezidento vasaros rezidencija.

Literatūra:

1. M. Omilanowska. „Franzo Schwechteno, Édouardo André ir Stanisława Witkiewicziaus projektai Palangoje“, *LDM metraštis*, kn. 9, p. 86–121.